

Uutispäivä Demari. 4.12.2009.

Talvisota petroskoilaisen historioitsijan silmin.

Iouri Vangonen

Talvisodasta on pian kulunut 70 vuotta. Tämän sodan tapahtumat ovat kiinnostaneet ja tulevat vielä pitkään kiinnostamaan sekä tavallisia ihmisiä että poliitikkoja, kirjailijoita ja tutkijoita. Lokakuussa Petroskoissa on mennyt kansainvälinen tieteellinen konferenssi ”Venäjä ja Suomi monipolaarisessa maailmassa”. Tämän tapahtuman vuoksi Petroskoin yliopiston historiallisen tiedekunnan dekaani tohtori Sergei Veriginin on kirjoittanut kirjan ” Karjala sotien koettelemuksissa. Neuvosto-Karjalan poliittinen ja sosioekonominen tila toisen maailmansodan aikana 1939- 1945”.

Kirja koskettelee taloudellista ja poliittista tilannetta ennen talvisotaa, O.V. Kuusisen hallitusta, puna-armeijaa, suomalaisten sotavankien oloja, siviilien kohtaloa Neuvostoliiton miehittämällä alueella sekä miten uudet Neuvostoliitolle luovutetut alueet asutettiin ja muita vielä vähän tunnettuja talvisotaan liittyviä asioita.

Verigin on käyttänyt lähteenään runsaasti sekä Venäjän että Suomen arkiston materiaaleja mikä korostaa kirjan totuudenmukaisuutta.

Kirja alkaa 1930-luvun taloudellisen ja poliittisen tilanteen analyysillä ja päättyy vuoteen 1945, jatkosodan jälkeiseen aikaan.

Sotavankien määrä jäi vähäksi.

Kirjan mielenkiintoisemmat osat koskevat suomalaisia sotavankeja ja miehitetylelle alueelle jääneitä siviilejä. Jos taisteluista, poliittisesta tilanteesta ennen sotaa on paljon kirjoitettu sekä Suomessa että Venäjällä tätä sodan puolta on vielä vähän esitelty tutkimuksissa ja kirjallisuudessa.

Neuvostoliitto ajatteli sodan voittaa nopeasti, tuhota Suomen armeijan ja sijoittaa eloonjääneet suomalaiset sotilaat sotavankileireihin. Siksi sotavankileirejä valmistettiin 27 000 vangeille ja reservissä oli vielä Kazakstanissa, Itä- Siperiassa ja Vologdan alueella tiloja yhteensä 15 000 vangille.

Suomen armeijan ankara vastarinta muutti näitä suunnitelmia. Sotavankien määrä jäi vähäiseksi. S. Veriginin mukaan heitä oli vain 800 -1100, tarkkoja tietoja ei ole. Petroskoin leirillä oli noin 260 sotavankeja. Isoin leiri oli Vologdan alueella.

Vangit elivät ahtaasti.

Kuten vangit ovat kertoneet, olot leireillä olivat kohtuulliset. He saivat ruokaa, mutta majoitustilat olivat ahtaita, vain 0,6 neliötä henkilöä kohti. Lakanoita ei ollut, mutta täiltä ja sairauksilta vältyttiin. Tämän suhteellisen hyvän vankien kohtelun syynä olivat O.V. Kuusisen propagandistiset tavoitteet: näyttää maailmalle, etteivät he taistele työläisien vastaan vaan ovat Suomen kansan vapahtajia kapitallisesta ikeestä. Huonoja oloja korvattiin propagandalla: vangeille järjestettiin luentoja, jaettiin sanomalehtiä ja he saivat kuunnella Pietarin suomenkielisiä radiolähetyksiä. Vankeja yritettiin värvätä yhteistyöhön Kuusisen hallituksen kanssa mutta ilman mainittavia tuloksia. Vaikka kaikki vangit olivat sitä mieltä, että puna-armeija on ylivoimainen ja tulee voittamaan, Kuusisen propagandaan ei kukaan uskonut. Ilman tuloksia jäi yritys värvätä vankeja vakoilutehtäviin Neuvostoliiton hyväksi. Sellaisia tapauksia oli, mutta yleensä nämä henkilöt itse Suomessa antautuivat poliisille tai sitten jäivät kiinni. Kuten S. Verigin kirjoittaa pieni määrä näistä agenteista toimi vielä jatkosodan aikana.

Osa vangeista jäi Neuvostoliittoon.

Talvisodan päättyttyä kaikki sotavangit palautettiin Suomeen 16.4. -10.5., yleensä Vainikkalan aseman kautta. 20 vankeja päätti jäädä Neuvostoliittoon ja ottaa sen kansalaisuuden.

Toinen tilanne oli siviileillä, jotka jäivät puna-armeijan miehittämälle alueelle. Jo lokakuussa 1939 aloitettiin sisäasianministeri **Urho Kekkosen** määräyksestä evakuoita naisia, vanhuksia ja lapsia 4-10 km levyiseltä Suomen sisäalueisiin. Koska informaatio evakuoinnista oli puutteellista, ajoneuvoja ei ollut tarpeeksi ja muista syistä takia osa asukkaista ei ehtinyt tai ei lähtenyt evakkoon. Pääsyyinä oli, ettei Suomessa uskottu sodan syyttymiseen. Kirjan mukaan puna-armeijan alueelle jäi noin 2500 asukasta. Sodan jälkeen Neuvostoliitto palautti yhteensä 2380 henkilöä; 1757 Suojärvestä, 305 Petsamosta, 254 Suomussalmelta ja 73 Karjalan kannakselta ja saaristosta. Osa kuoli ja arkistojen mukaan syntyi 24 lasta.

Osa joutuneista puna-armeijan valtaamille alueille Suomen kansalaisista piiloutui metsiin odottamaan sodan loppua. Pakkaset pakottivat heitä palaamaan koteihinsa. 2.helmikuuta Neuvostoliiton sisäasiainministeri **Lavrentij Berija** määräsi omalla direktiivillä kaikki alueelle jääneet suomalaiset siirrettäväksi Neuvosto-Karjalaan Präsään, Kalevalaan ja Kontupohjan heille tarkoitettuihin keskuksiin. Alkuvaiheessa näissä keskuksissa oli vapaa liikkuminen, mutta jo muutaman viikon päästä kuri tiukentui ja keskuksia alkoivat vartioida.

Aikuiset määrättiin heti metsätöihin. Työnormit olivat kovia, ruoka huonoa ja vähäistä. Työssä olevat saivat palkkaa, mutta se oli niin pieni, ettei sillä pystynyt elättämään perheensä.

Alkuvaiheessa he saivat O. Kuusisen hallitukselta raha-apua Suomen markoissa, mutta pian tämä lähde loppui.

Alaikäiset ja työkyvyttömät eivät saaneet palkkaa. Usein näissä keskuksissa ei ollut elintarvikkeita. Oli nälkä, ihmiset sairastuivat, kuolleisuus lisääntyi. Täytyy sanoa, että karjalaisetkin kärsivät elintarvikkeiden puutteista.

Siperiasta säästyttiin

12.03.1940 solmitun rauhansopimuksen jälkeen Neuvostoliiton hallitus päätti 4.05.1940 palauttaa kaikki Suomen kansalaiset kotimaahan. Tämä pelasti heidät. Karjalan tasavallan sisäasianministeri oli ehdottanut kaikkien Suomen kansalaisten lähettämistä Siperiaan.

Oliko suomalaisten kansalaisten siirtäminen valloitetulta alueelta Neuvostoliiton puolelle oikeudenmukainen asia, kysyy kirjassaan S. Verigin. Ei tietysti ollut, mutta jos niin ei olisi tapahtunut, heitä olisi odottanut vielä surkeampi kohtalo. He kaikki olisivat joutuneet rintamavyöhykkeelle. Pommituksien alle ja taistelukenttiin joutuneiden siviiliuhrien määrä olisi ollut iso.

Raja siirtyi länteen.

Talvisodan päätyttyä Neuvostoliitto ei saavuttanut päämääränsä Helsinkiä, mutta kaatuneiden hinnalla siirsi rajan länteen. Uudet alueet liitettiin Neuvosto-Karjalaan. Neuvostoliiton eduskunnan ylimääräinen kokous 13 -15.4.1940 hyväksyi lain Karjalais-suomalaisen sosialistisen neuvostotasavallan perustamisesta (KFSSR). Uuden tasavallan eduskunnan ensimmäinen kokous 9.07.1940. hyväksyi perustuslain ja rajat. Viipuri ja Karjalan kannas liitettiin uuteen äsken muodostettuun tasavaltaan. Jatkosodan jälkeen Viipuri siirrettiin Leningradin oblastiin.

Paitsi alueellisia lisäyksiä Karjalais-suomalainen neuvostotasavalta sai paljon taloudellisia etuja. Sellaiset alueet, kuten Viipuri ja Enso huomattavasti lisäsivät uuden tasavallan teollisuuspotentiaalia. Suomelta joutui rajan taakse 255 000 hehtaaria viljelymaata, Neuvosto – Karjalassa sitä oli ollut vain 70 000 hehtaaria.

Tehtaisiin riitti työvoimaa.

Suomalaiset joutuivat luovuttamaan hyväkuntoiset Viipurin, Enson ja Sortavalan tehtaat. Enson tehdas valmisti niin paljon hyvälaatuista paperia kuin koko Neuvostoliitto yhteensä. Uusia alueita piti täyttää asukkailla.

Maahanmuutto uusille alueille tapahtui maahanmuuttokeskusten kautta. Kuten S. Verigin kirjoittaa:” Halukkaita lähteä töihin tehtaille oli paljon enemmän, kuin sinne voitiin ottaa. Toinen tilanne oli maataloudessa. Sinne työvoimaa saatiin vain 76,5 %, suunnittelusta. Viipurissa oli ennen jatkosotaa jo 38 000 uutta asukasta, Sortavalassa 12 600 ja Käkisalmissa 10 300. Yhteensä Karjalaissuomalaisen tasavallan asukasluku nousi maahanmuuton vuoksi noin 470 000:sta 700 000:een. Tutkijan mielestä jos ei uusi sota olisi syttynyt, tämä luku olisi hyvin voinut kasvaa muutamassa vuodessa miljoonaan. Jatkosodan uhan lähestyessä, kansainvälisen poliittisen tilannen takia, maahanmuutto liitettyjen alueisiin pysähtyi.

”Rauha on solmittu maamme ja Neuvosto-Venäjän välillä, ankara rauha, joka on Neuvosto-Venäjälle luovuttanut melkeinpä jokaisen taistelukentän, millä Te olette vuodattaneet vertanne kaiken sen puolesta, mitä me pidämme kalliina ja pyhänä”.(C. G. Mannerheim)